

**Examensarbete inom Trädgårdsingenjörsprogrammet
2007:9**

(ISSN 1651-8152)

UTVECKLING AV EN ÄLDRE VILLATRÄDGÅRD

Från oplanerad till planerad

av
Anders Petersson

Landskapsplanering 10 p
Handledare: Karin Svensson
Examinator: Mona Wembling
Institutionen för landskapsplanering
Box 58, 230 53 Alnarp

Namn Anders Petersson	Kurs EX0249 Examensarbete för trädgårdsingenjörer med designinriktning, (10p)	Datum (senast ändrad) 2007-01-29
Program TRING2 - Design	Moment Examensarbete	E-post t05anpe1@stud.slu.se

Utveckling av en äldre villaträdgård

"Från oplanerad till planerad"

Innehållsförteckning

Utveckling av en äldre villaträdgård	1
Innehållsförteckning	1
Sammanfattning.....	3
Summary (in English).....	3
Introduktion	4
Bakgrund	4
Mål.....	4
Material och metoder.....	5
Metod för design/gestaltning	5
Kunskaps- och inspirationskällor	7
Nulägesbeskrivning	8
Fastighetens historia	8
Fastighetens läge.....	9
Inventering av trädgården.....	11
Framsida med entre och garageinfart	14
Baksida med uteplats	15
Södersida med växthus	17
Ståndort.....	19

Krav och önskemål	20
Analys och diskussion	21
Allmänt	21
Förhållningssätt till rådande stil och utformning.....	22
Framsida	23
Baksida	24
Södersida	25
Inspiration till den nya trädgårdsplanen	26
Resultat	28
Ny planritning.....	28
Kommentarer till trädgårdens olika delar	29
Kommentarer till kravlista önskemål	29
Material i den nya trädgårdsplanen	31
Kommande åtgärder	31
Förbättring av ståndort till perenner	32
Gestaltning av dammanläggning	33
Anläggning av damm.....	36
Dagbok dammbygge	37
Reflektion	41
Källförteckning	42
Tryckta källor och litteratur	42
www.....	42
Platsreferenser	42
TV-program	42
Bilaga 1 Nuläge planritning.....	43
Bilaga 2 Ny planritning	44

Sammanfattning

Resultatet av mitt examensarbete är en plan för att utveckla en äldre uppvuxen trädgård om 1128 m². Syftet har varit att ta ett helhetsgrepp gällande den långsiktiga utvecklingen.

Arbetsprocessen har omfattat beskrivning av nuläget, genomgång av krav och önskemål, analys av trädgårdens olika delar, framtagning av ny plan samt att den nya trädgården påbörjats.

I mitt fall sträcker sig planen för den önskade trädgården några år fram i tiden eftersom arbetet att bygga trädgården utförs på fritiden med begränsade resurser. I planeringen ingår att tänka igenom vilka funktioner såsom insynsskydd, matplatser och kompost som ska finnas. Även det estetiska i trädgården måste planeras. Färger, former, material och växter gör det estetiska uttrycket.

Planen för trädgården bör innehålla allt man önskar sig av sin trädgård. I en uppvuxen trädgård måste man våga ta bort träd och buskar och tänka i nya banor. Detta kan vara svårt särskilt om det är en trädgård som man själv planterat och skött om. Skissa på papper och i huvudet. Våga byta ut det förvuxna plommonträdet mot en magnolia om det är en favorit. En häck behöver nödvändigtvis inte stå i tomtgränsen utan kan placeras nära huset för att skapa ett intimt rum för en uteplats.

Arbetet har också resulterat i att en liten damm har designats och blivit påbörjad. En välskött damm ger en fräsch känsla i trädgården och lyfter fram växter och material. Vattenytan kan bli en spegel som förstörar rummet.

Summary (in English)

The result of this work is a plan for the development of an 1128 m² elderly raised garden. The purpose has been to create an overall plan covering the long-term development of the garden.

The work process has covered a description of the garden of today, review of requirements, analysis of the garden sections, design of a new plan as well as starting the construction of the new garden.

The plan covers a time period of a couple of years to create the new garden since the construction work is carried out during spare time with small resources available. The planning must contain review of functions such as protection from insight, eating area and compost area. Also the esthetic expression must be planned. Colors, shapes, choice of material and plants together make up the esthetic expression.

It is recommended to include anything you wish to create in the garden. In a raised garden one has to overcome the step to remove trees and shrubs and think different. This can be particularly hard for a garden owner that has planted and taken care of the garden for a long time. Make sketches on paper and in your head. Try to exchange a too big plum tree with a beautiful magnolia if this is a favorite. Hedges must not necessarily be planted along edges of the garden but can also be planted near the house walls to create a protected outdoor area.

My work has also resulted in the design and construction of a small pond. A well-maintained pond gives a fresh feeling in the garden and highlights both plants and materials. The water surface may be a mirror that makes the garden room look bigger.

Introduktion

Bakgrund

Trädgård är något av en folkrörelse. Enligt genomförd SCB-undersökning¹ upptar skötsel av tomt och trädgård 15 minuter per dag och vuxen svensk. Detta gör uppemot två timmar i veckan per person. Undersökningen visar endast hur mycket arbete som läggs på trädgården d.v.s. inte den totala tiden för vistelse i trädgården.

Jag har en egen trädgård i Växjö i zon 3 och jag arbetar uppskattningsvis 4 timmar per vecka i trädgården. Arbetet består mestadels av gräsklippning, beskärning och mindre anläggningsarbete.

Trädgården hör till det hus jag köpte huset för 11 år sen. Trädgården var då "uppvuxen och färdig". Det var en gammaldags trädgård inriktad på odling av frukt, bär och grönsaker. Trädgården var och är fortfarande ganska stor och tungarbetad och saknar tydlig struktur. Många delar används inte och ytorna är feldisponerade. Hittills har jag inte förändrat trädgården så mycket eftersom huset har renoverats invändigt.

Jag har ofta frågat mig hur trädgården ska utnyttjas på bästa sätt och hur jag ska göra den vacker. Hur ska jag göra för att det inte hela tiden ska bli punktinsatser där det mest behövs istället för verkliga förbättringar?

Eftersom jag aldrig tagit fram någon egentlig plan för min egen trädgård har den med tiden blivit lite plottrig. En del ändringar har jag gjort i trädgården och dessa vill jag gärna behålla i en ny plan. Vissa delar som t.ex. entrén på husets framsida känns klar, men andra delar är varken praktiska eller lättskötta.

Mitt examensarbete blir att ta ett helhetsgrepp på trädgården med avseende på planeringen, samt att gestalta och anlägga en mindre damm i en del av trädgården. Jag hoppas att genom planering av trädgårdens funktionella och estetiska uttryck stegvis kunna göra den bättre till glädje för hela familjen.

Mål

- Att ta fram en plan för trädgårdens långsiktiga utveckling
- Att genom skisser, planer och beskrivningar designa/gestalta hela trädgården samt en mindre damm.
- Att bygga dammen så långt som möjligt på tillgänglig tid.

¹ SCB Webbplats, Tidsanvändningsundersökning 2001/2001

Material och metoder

Detta avsnitt beskriver hur arbetet ska utföras för att jag ska uppnå de mål som jag ställt upp i kapitlet *Introduktion*.

Metod för design/gestaltning

Även om mitt arbete avser planering av min egen trädgård, vill jag arbeta strukturerat enligt en metod som kan användas senare när jag t.ex. gör ett arbete åt en kund.

Metoden jag kommer att använda mig av består av följande huvudsteg:

1. Framtagning av nulägesbeskrivning
2. Genomgång av krav och önskemål
3. Analys
4. Framtagning av ny plan
5. Påbörja anläggningen

1. Framtagning av nulägesbeskrivning

Till nulägesbeskrivningen kommer jag att ta fram en skalenlig planritning av nuläget i skala 1:200. Trädgården ska mätas upp och inventeras. Planritningen ska visa byggnadernas placering, rabatter, gångar och hårdgjorda ytor. Buskar, träd och häckar som är av vikt för trädgårdens karaktär ska ritas in. En beskrivning med text och foton ska komplettera planritningen för att ge information om hur trädgårdens delar används.

I nulägesbeskrivningen ska trädgården även studeras ur ett historiskt perspektiv.

2. Genomgång av krav och önskemål

En kravlista ska tas fram som speglar mina krav och önskemål på den nya trädgården.

3. Analys

Med hjälp av nulägesbeskrivningen kommer trädgårdens olika delar att analyseras. Analysen innebär att varje del av trädgården studeras samt att nuläget jämförs mot krav och önskemål. Analysen ska innehålla min uppfattning om vad som är bra och dåligt (funktionellt och estetiskt) i den nuvarande trädgården, vilka växter jag vill bevara, samt en del om nuvarande skötsel och underhållsbehov. De olika delarna studeras både ur funktionellt och estetiskt perspektiv. Positiva och negativa "värden" sätts upp i tabellform.

4. Framtagning av ny plan

När jag är klar med nulägesbeskrivning och analys kommer jag att ta fram en ny planritning i skala 1:200. Till planen ska bifogas beskrivande text, foton och illustrationer. Inspiration ska hämtas från de inspirationskällor som jag angett i avsnittet *Kunskaps- och inspirationskällor* nedan.

De övergripande aspekter som ska styra vid framtagning av den nya planen ska vara:

- Användbarhet
- Tillgänglighet
- Helhet
- Estetik

I den nya planen ska jag bevara och/eller förstärka positiva aspekter samt förbättra områden som är negativa i nuläget.

Dammen ska ritas ut i den övergripande planen. Dammens placering och storlek ska väljas med hänsyn till nulägesbeskrivning och den nya planen. Dammen ska beskrivas med hjälp av planritning i skala 1:50 samt i illustrationer och modeller. Växter och material ska framgå av planritning.

5. Påbörja anläggningen

Gestaltningsprocessen kommer att omfatta påbörjande av anläggningen. När man tar de första spadtagen eller börjar glesa ur buskar och träd ser man kanske nya egenskaper och kvalitéer som man vill inarbeta i planen.

Den nya trädgården kommer att byggas av mig själv. Jag kommer att ta god tid på mig och tänka igenom detaljer.

En ekonomisk begränsning på ca 3000:- tas i beaktande vid inköp av **material till dammen**. Anläggningen av dammen kommer att dokumenteras i dagbok med foto.

Kunskaps- och inspirationskällor

Litteratur

Jag kommer att ta hjälp av litteratur för att gestalta trädgården och dammanläggningen. Litteratur som behandlar förhållandet mellan inomhus och utomhus kommer att vara intressant. Även beskrivningar av trädgårdar med tydlig rumsindelning (t.ex. Sissinghurst och Hidcote Manor) kommer att studeras.

I den mån jag kan hitta historiska dokument kring fastigheten så kommer dessa att användas.

Litteratur om dammar studeras för att säkerställa att den valda gestaltningen tekniskt ska kunna genomföras.

Personer inom trädgårdskonsten som kommer att ha betydelse för mitt arbete är Ulla Molin och C.TH Sörensen.

Material från Internet

Under examensarbetet används Internet som en källa för information och inspiration. Om jag använder en uppgift på Internet undersöker jag alltid om det finns fler källor på Internet eller i litteratur som styrker uppgiften. När det gäller fakta från företagshemsidor måste även dessa granskas kritiskt.

Elektroniska diskussionsforum är ofta bra källor eftersom personerna som skriver inlägg på dessa forum har stora praktiska och teoretiska kunskaper.

Naturen, trädgårdar och kulturmiljöer som inspirationskälla

Den kanske viktigaste inspirationskällan för gestaltning/design av trädgård är platser man besöker. Det kan vara en naturlig plats eller en plats som brukats av människor. Sådana besök ger värdefulla kunskaper om exempelvis kan ge stöd vid utformning av platsen och val av växter.

Material till dammen kommer att hämtas från naturen, givetvis med försiktighet och markägarens tillstånd.

Nulägesbeskrivning

Fastighetens historia

När man ska göra en plan för en äldre trädgård är det intressant att titta på fastighetens historia. Fastigheten byggdes 1925 och bestod då av bostadshus och uthus. Fastigheten låg en bit utanför Växjö utmed en av landsvägarna norrifrån. Av de foton jag har från den tiden framgår att trädgården mest användes till odling.

Fastigheten har haft två ägare. Familjen Gustavsson ägde fastigheten mellan 1925 och 1994. Sedan 1994 äger jag och min fru huset där vi bor tillsammans med våra två barn.

Norrdala, bostadshus omkring 1950

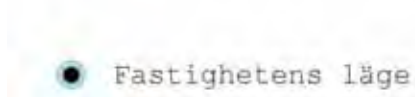
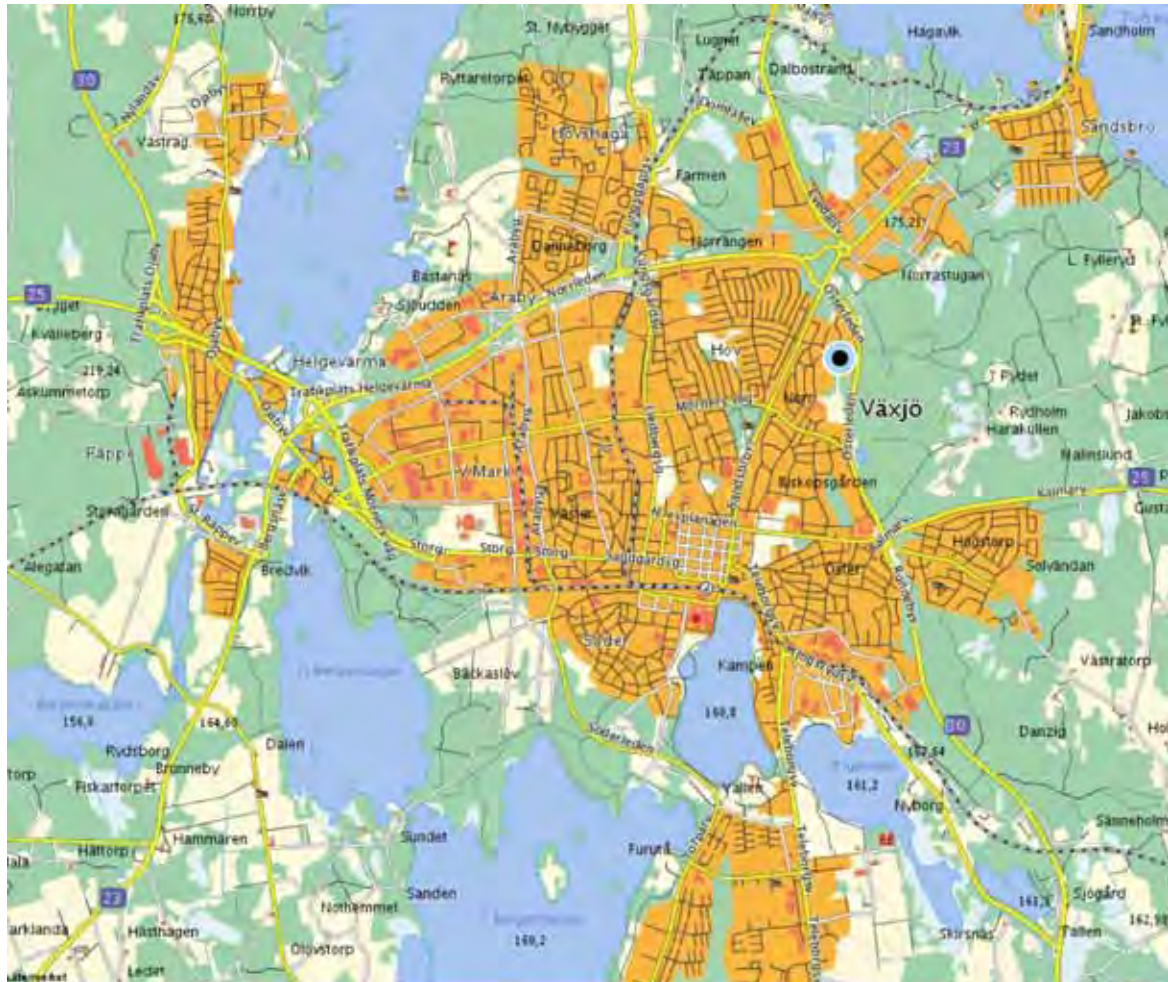
År 1970-73 renoverades huset och byggdes till. Uthus revs och ett nytt garage uppfördes. Boytan är idag ca. 180 m². Fram till år 2001 fanns två lägenheter i huset, en lägenhet uppe och en nere. Efter invändig renovering är huset idag ett enfamiljshus.

Bostadshus efter 1973 (fotografi från 1994)

Fastighetens läge

Fastigheten ligger norr om Växjö centrum ca. 2 km från domkyrkan. Se bild nedan.

Karta över Växjö stad

Tomtindelningen har ändrats flera gånger i samband med att området successivt bebyggdes med småhus och lägenheter under 70-talet.

Tomten omfattar 1.128 kvm i stadsplanerat område. Tomten som i stort sett är rektangulär begränsas på en sida av en gata och på övriga sidor av granntomter.

I flygfotot nedan kan man ana att gatan är en gammal landsväg genom dess slingrande form.

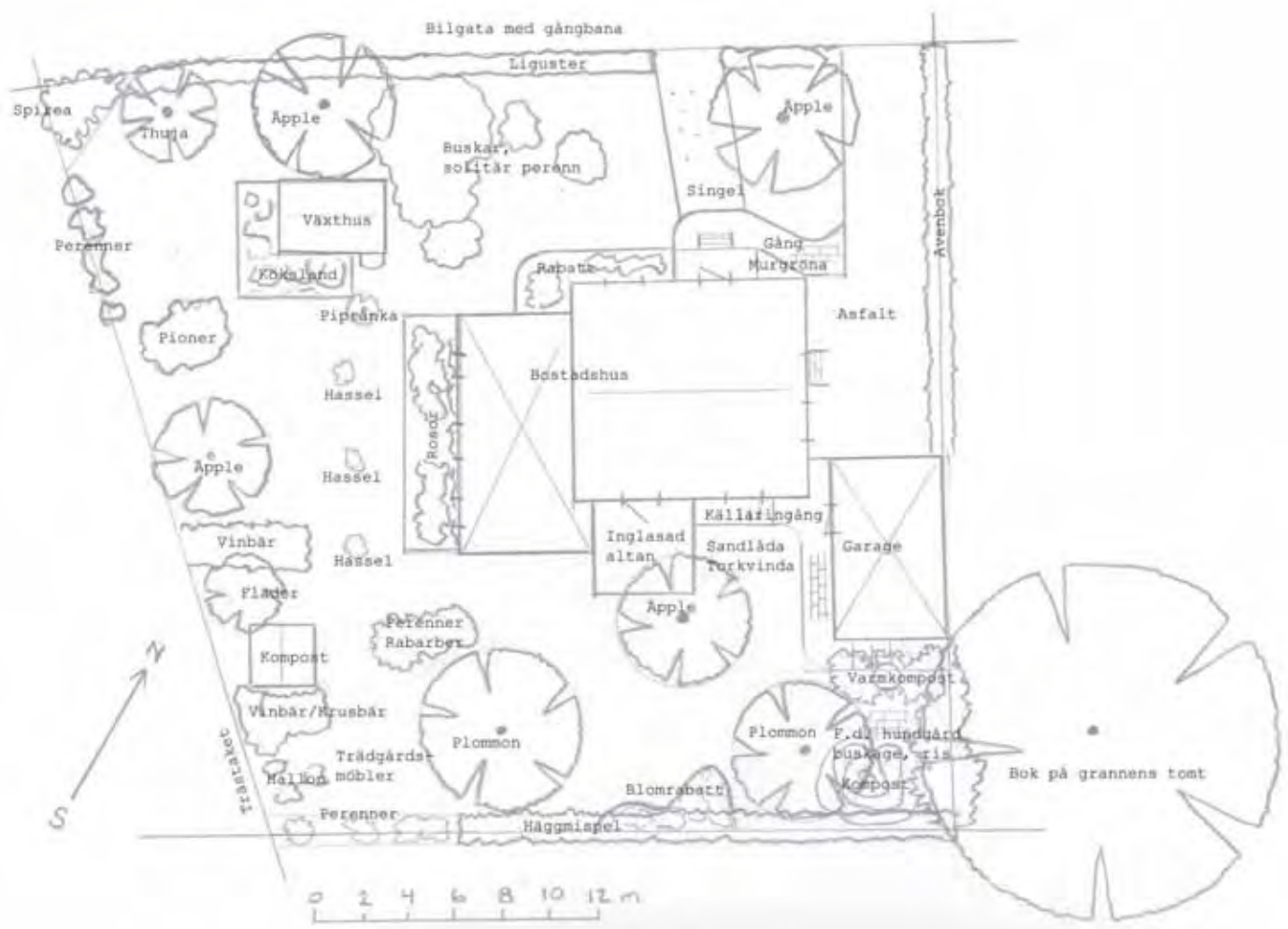
Tomt markerad med grön linje, flygfoto²

² Flygfoto från www.hitta.se.

Inventering av trädgården

Plan över trädgården som den ser ut i dagsläget återfinns i bilden nedan samt i *Bilaga 1*.

Planen visar byggnadernas placering, hårdgjorda ytor, gångar samt vegetation.

Planritning, nuläge

Trädgården kan delas in i tre delar enligt bild nedan:

- Framsida med entre och garageinfart
- Baksida med uteplats
- Södersida med växthus träd och buskar

Översikt nuläge

Hela trädgården har ett bra lager med mullrik matjord.

Trädgård sedd från väster

Trädgård sedd från gatan

Framsida med entre och garageinfart

Trädgårdens framsida är vänd mot gatan. Framsidan begränsas av en ligusterhäck som är ca 80 cm hög mot gatan och en avenbokhäck som är ca 2,5 meter hög mot granntomten i nordost.

Garageinfarten är av asfalt och gångar är en kombination av markbetong och singel. Ett stort äppelträd dominerar.

I en trekantig yta vid ingången växer daggkåpa och murgröna. Längs huset finns relativt nyanlagda rabatter med i huvudsak perenner. På framsidan finns också några solitära buskar och perenner i gräsmattan.

Denna del av trädgården är funktionell och vacker året om.

Framsida sedd från garageinfart

Baksida med uteplats

Baksidan begränsas av bostadshuset, garage samt häckar/buselage mot två av granntomterna. En sida mot söder är öppen med insyn från granntomten.

Denna del av trädgården används i huvudsak som uteplats och lekyta. En inbyggd och delvis inglasad altan intill huset har delvis rivits för att göras om.

En utvändig trappa leder ned till källaringången och tvättstuga. På baksidan finns sandlåda, fotbollsmål, torkvinda och trädgårdsmöbler som flyttas runt allt efter behov och väderlek.

Baksida med garage och inglasad altan

Gräsytan på baksidan domineras av två stora plommonträd och ett stort äppleträd. En organiskt formad blomrabatt med perenner är placerad mellan plommonträden.

Baksidan kan nås från framsidan genom en smal passage mellan bostadshuset och garaget.

Passage mellan framsida och baksida

Ytan bakom garaget är en före detta hundgård. Nu är ytan skräpig med komposthög, trädgårdsredskap, överblivna betongplattor och diverse bråte. Dessutom är ytan en övervintringsdepå för diverse skadedjur och ogräs.

Skräphörn bakom garage

Södersida med växthus

Den södra sidan av trädgården utgör ca 50% av den totala trädgårdsytan. Ytan har formen av en tårtbit.

I den södra delen av trädgården finns växthus, bärbuskar, äppleträd, kompost, rosabatt, buskar och pioner. Växthuset på 15 m² innehåller bl.a. två vinrankor. Runt växthuset finns en liten yta för odling av köksväxter. Tidigare fanns ett större köksland men detta har såtts igen med gräs och gett plats åt en trädgårdsmöbel med parasoll.

En död trädstam framför växthuset fungerar som stöd till en stor pipranka.

Jag har planterat 3 hasselbuskar i en rad nyligen med tanke på att skapa en hasselgång med undervegetation. Dessa kan enkelt flyttas om den nya planen kräver det.

Södersidan begränsas av bostadshusets utbyggnad, ligusterhäck mot gatan samt rabatter/trästaket mot två granntomter. Södersidan saknar bra insynsskydd från granntomterna och gatan.

Södersidan sedd från söder

Växthus 15 m²

Rosrabatt

Mellan södra sidan och framsidan finns en smal passage. Mellan baksidan och södra sidan finns en slänt.

Passage mellan framsida och södersida

Ståndort

Ståndorten varierar stort mellan trädgårdens olika delar. Intill huset finns torra magra partier medan trädgården i stort har ett mullrikt ca 15 cm lager med lättgrävd jord. Ljusförhållandena varierar från full skugga till full sol.

Vindutsatthet är inte något problem någonstans i trädgården.

Trädgården gödslas aldrig vilket har varit ett medvetet val bl.a. för att inte gräsmattan ska växa så kraftigt och att miljön ej ska påverkas. Målsättningen är att den nya trädgården inte ska gödslas annat än punktvís vid behov.

Jorden är lite för blöt för en del växter, t.ex. en del perenner, dels beroende på den fuktighetshållande mullen och dels på grund av ökade nederbördsmängder och milda vintrar. Vatten blir aldrig stående vilket betyder att joden är väl-dränerad. De ytor som sluttar något ger en torrare ståndort än de som är lägre belägna.

Krav och önskemål

Kravlistan innehåller sådant som vi saknar i nuläget, sådant som i dagsläget inte riktigt fungerar samt framtida önskemål.

Prioritet 1 (Saknas helt)

- Bra ytor för bollspel
- Väl avgränsade rum
- En permanent matplats
- Insynsskydd mot grannar

Prioritet 2 (Fungerar dåligt i dagsläget)

- Förvaringsyta för trädgårdsredskap
- Besvärlig gräsklippning p.g.a. uppstyckade ytor
- Fler sittplatser att välja mellan

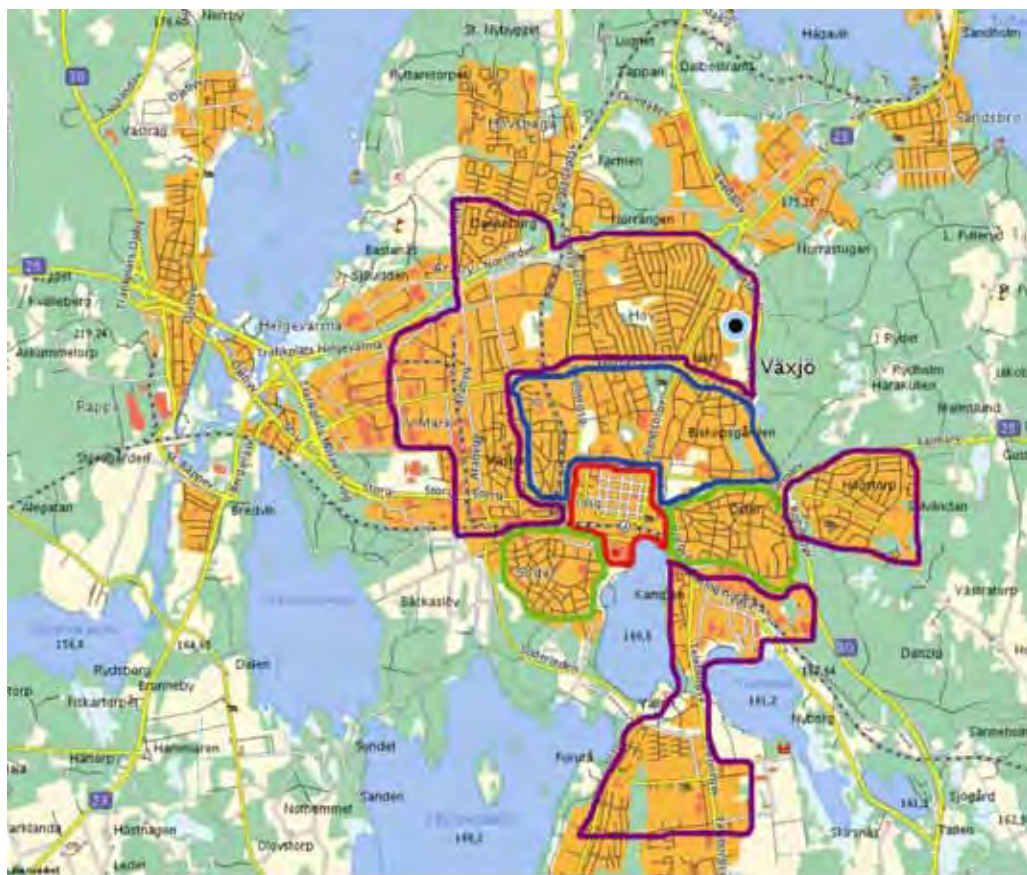
Prioritet 3 (Framtida önskemål/projekt)

- En liten damm/bäck
- Kunna förlänga säsongen/användandet av trädgården. T.ex. använda växthuset som vinterträdgård.
- Odla några ovanlig växter som t.ex. magnolia och valnöt
- En liten hönsgård med 5-10 höns.

Analys och diskussion

Allmänt

När huset byggdes på 1920-talet användes trädgården till frukt- och bärödling. Huset låg då i ett glesbebyggt område och blev först under 1970-talet en del av Växjö norra stadsdel. På tomten fanns hundgård, höns hus och uthus.

- Ursprunglig stadskärna med domkyrka
- Ny stadsbebyggelse 1920-tal
- Ny stadsbebyggelse 1950-tal
- Ny stadsbebyggelse 1970-tal
- Fastighetens läge

När Växjö växte kraftigt under 1960-1970-tal präglades samhället av modernisering. I Växjö ville man på ett mer utpräglat sätt än i andra städer tvätta bort fattigstämpeln och allt gammalt skulle rivas. Kanske var det bilden av det fattiga Småland som skulle ersättas med en modern stad i nya material.

Det är mot bakgrund av den tidens värderingar som man på 70-talet gjorde en omfattande renovering och tillbyggnad av huset. Träpanel byttes mot mexitegel och spröjsade fönster byttes

mot panoramafönster. Gamla uthus revs och ett nytt garage byggdes. Ett helt nytt hus skapades i någon slags 70-tals modernismstil. Dock verkar det som om **trädgården fick behålla sin lantliga stil**. Frukträd, bärbuskar och trädgårdsland och traditionella perenner dominerade fortfarande när jag tog över fastigheten 1994.

Genom mina studier har jag kommit fram till att nuvarande stil inte står i proportion till husets raka linjer och material samt omkringliggande trädgårdar utan istället bör göras om till något mer funktionellt. I dagsläget känns trädgården lite stökig framförallt på baksidan och södersidan. Buskar och träd är utspridda utan någon speciell tanke vilket gör att ytor ibland blir förstörda. Kopplingen mellan inomhus och utomhus är ofta dålig. Detta gäller särskilt altanen på baksidan som känns misslyckad och varken är ute- eller innerum.

Jag vill på samma sätt som Ulla Molin³ beskriver att **trädgården ska ha en fast stomme som är ganska opåverkad av årstiderna och att det ska finnas en kontakt mellan inne och ute**. Genom att göra trädgården lättillgänglig kan säsongen då man vistas i trädgården förlängas.

Ytorna kan delas upp och ramas in så att tydligare rum bildas och växterna kan väljas och placeras så att de framhävs bättre än idag.

Förhållningssätt till rådande stil och utformning

I den nuvarande trädgården finns inga delar som är särskilt värda att bevara vare sig ur estetisk, funktionella eller känslomässig synpunkt. Växtmaterialet kan inte betraktas som särskilt värdefullt fransätt de äldre träden. I den nya planen kommer jag att bevara en del av de äldre träden. Dessa speglar att trädgården har en gammal historia. Ur vegetationsbyggnadsaspekt och tidsaspekt är det också bra om en del av den äldre vegetationen passar in i den nya planen. Flyttning av mindre buskar och etablerade perenner kan också bli aktuellt.

När det gäller växtmaterial till den nya trädgården så kommer jag i huvudsak att använda traditionellt material som används lokalt. Dock bör moderna selektioner med de önskade egenskaperna användas.

En funktionell trädgård för dagens behov är vanligtvis mycket mindre än de 1128 m² som denna trädgård omfattar. Trädgårdens storlek hanteras genom att flera mindre rum skapas. Varje rum kan ges en egen karaktär och skötselnivån kan anpassas för respektive rum. Jag har ett stort trädgårdsintresse men har inte ambitionen att hela trädgården ska vara i bästa ordning året om. Därför tror jag att lösningen med flera rum blir bra.

En del av trädgården vill jag göra om till naturmiljö med buskage av hasselbuskar och vildväxande gräs/blommor. Jag hoppas att skötseln av den vilda delen kan begränsas till slåtter av gräs 1-2 ggr per år. Med den vilda delen görs en koppling till den tid då trädgården fortfarande låg på landet.

³ Molin, Ulla (2000), *Leva med trädgård*, Helsingborg, Cikada bokförlag. Författaren beskriver hur inomhus och utomhus kopplas ihop och hur trädgårdens stomme är fast oberoende av årstiderna.

Framsida

Framsidan är riktigt bra både ur funktionella och estetiska aspekter. Därför avser jag inte att göra några stora förändringar i detta rum. Hårdgjorda ytor och gångar har ett tydligt formspråk där böjda former ger kontrast mot bostadshusets och garagets raka linjer. Framsidan har ett ganska likartat uttryck året om vilket är önskvärt eftersom entrén aldrig får se skräpig ut. Växterna fungerar bra men det saknas något vintergrönt förutom murgröna intill trappan.

Ligusterhäcken mot gångbana och gata är inget optimalt skydd mot buller och insyn men det medför ingen större nackdel eftersom vi inte vistas på framsidan i någon större grad. Häcken är fortfarande ganska låg, ca 80-100 cm men kan de närmaste åren tillåtas att bli upp till 1,5 meter.

Tabell 1: Sammanställning av estetiska och funktionella värden, framsida.

Estetiska värden	Funktionella värden
(+) Fin inramning med häckar (+) Tydligt formspråk på gångar (+) Lökväxter i gräsmatta under äppelträd (-) Fallfrukt på garageinfart och gångar	(+) Bra skydd mot norr i form av avenbokhäck (+) Bra förbindelser mellan bostadshus och garage, brevlådan, bilparkeringen, sopkärl. (+) Plats finns för snöhögar vid snöröjning (+) Ett stort äppelträd som bidrar till en välkomnande entré

Baksida

Baksidan är vårt viktigaste uterum och är en naturlig plats för bollspel, måltider och avkoppling. Trots detta har baksidan förfallit och blivit igenvuxen och skräpig. Det saknas en fast stomme i form av gränser och insynsskydd. Trädgårdsmöbler flyttas runt eftersom vi ännu inte hittat någon bra plats för dessa.

En ny altan planeras och den nuvarande inglasade altanen har delvis rivits.

Bakom garaget finns en hörna som är ett riktigt problem. Ytan måste städas upp från skräp. Platsen bakom garaget kan bli trädgårdens finaste plats. Jag ser framför mig en mindre damm omgärdad av en harmonisk plantering och även en liten porlande bäck som ger ljud till baksidan.

Tabell 2: Sammanställning av estetiska och funktionella värden, baksida.

Estetiska värden	Funktionella värden
(+) En fin gång utmed garage. (+) På grannens tomt finns en stor bok som bildar ett tak i en kant av baksidan (-) Tråkig utsikt från köksfönster (-) En tråkig lådformad altan med korrugerad plast som tak. (-) Otydligt formspråk (-) Skräpigt (optiskt brus)	(+) Gårdskänsla med skydd av garage och bostadshus (+) Gräsmattan under äppleträdet används som uteplats med tak, populär varma sommarkvarar (+) Trappan från altanen till gräsmattan som används till sittplats (+) Skyddande häggmispel häck mot granne i sydost. (-) Oklar övergång till södersidan (-) Oklara funktioner, kompost blandas med verktygsförråd och förvaring och vilplatser (-) Det saknas en bra matplats för måltider (-) Svårskött på grund av att buskage och skräp staplats längs tomtgräns (-) Dålig koppling mellan hus och trädgård (-) Otydliga tomtgränser pga buskage och träd som växer in i häckar (-) Det saknas insynsskydd mot sydväst (-) Plommonträden hindrar bollspel.

Södersida

Södersidan är en spännande utmaning som idag lever sitt eget liv frikopplat från bostadshuset. Förutom växthuset ser jag inga större begränsningar i hur ytan ska kunna användas. Jag skulle gärna se att södersidan får en tydligare karaktär.

Den danske trädgårdsarkitekten C. TH. Sørensen gör ofta kontrastrika kompositioner där enkla geometriska former fylls med växter eller bara gräsmatta⁴. Jag gillar de oväntade och självklara lösningar som denna ovanliga arkitekt använder. Jag vill efterlikna C. TH. gestaltningar genom att skapa en välordnad yta framför växthuset omgärdad av häckar och utanför häcken en hassellund.

Södersidan får gärna innehålla vilda blommor som vitsippor och vildlökar.

Tabell 3: Sammanställning av estetiska och funktionella värden, södersida.

Estetiska värden	Funktionella värden
(+) Vackert växthus (-) Skräpig rosrabatt	(+) Fin passage till framsidan (+) Fint mikroklimat för ömtåliga växter (-) Ytorna uppstyckade vilket gör gräsklippning omständig. (-) Oklar gräns mot baksidan (-) Oklar gränser mot granntomter (-) Dåligt insynsskydd (-) Massor av fallfrukt från äppleträd

⁴ Sørensen, C. TH. (1984), 36 haveplaner: Utopiske haver till ett typehus, Köbenhavn, Ejlers' förlag. Författaren skriver om trädgården som ett stiliserat kulturlandskap i form av t.ex. berg, floder, bevattningsanläggningar och beteslandskap.

Inspiration till den nya trädgårdsplanen

Nedan följer några bilder som jag har använt vid utformning av den nya planen. Miljöerna tycker jag kan anpassas till min trädgård och bidra både funktionellt och estetiskt.

Sissinghurst The Nuttery i vårskrud

Sissinghurst the Nuttery i sommarskrud

Ulla Molins trädgård

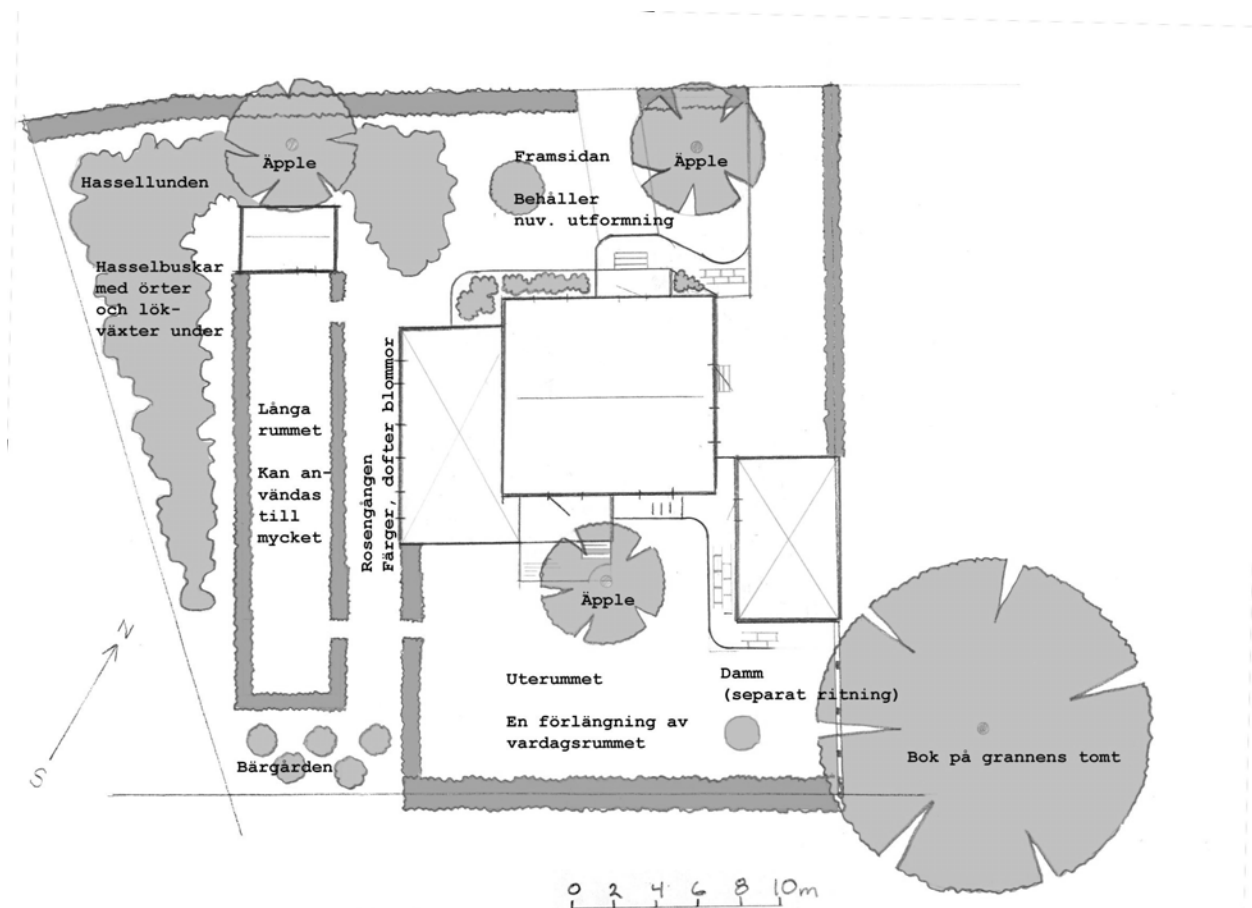
Hidcote Manor, The Long Walk

Resultat

Ny planritning

Den nya planritningen återfinns i bilden nedan samt i *Bilaga 2*. I den nya planritningen delar jag in trädgården i följande rum:

- Framsidan
- Uterummet
- Hassellunden
- Bärgården
- Rosengången
- Långa rummet

Ny plan

Kommentarer till trädgårdens olika delar

Den nya planen anser jag har många starka sidor. Den har en tydlig struktur som är relativt oberoende av årstiden. Insynsskyddet förbättras och skötseln är begränsad. Den nya planen innehåller flera rum som kan inredas successivt med växter, möbler, krukor etc.

Framsidan behåller sin nuvarande utformning. I framtiden kan jag överväga om grusgången som finns mitt framför entrédörren behöver finnas kvar. Något mer vintergrönt skulle kunna föras in.

Uterummet blir en förlängning av vardagsrummet. Uterummets avgränsning förstärks med en avenbokhäck ca. 2 meter hög mot sydväst för att ge en mer avskild plats. I uterummet skapas ett vackert blickfång i form av en damm. Se separat kapitel *Gestaltning av dammanläggning*.

Hassellunden blir ett område med planterade hasselbuskar. Hassellunden sköts genom att hasselbuskarna glesas ut för att ge dessa önskad form. Under hasselbuskarna växer örter och lökväxter. I hassellunden görs plats för en kompost.

Bärbuskar som idag finns i trädgården flyttas till **Bärgården**.

Rosengången blir en plats för rosor, kryddväxter eller andra blommande favoriter. Alternativt sås gräs i detta rum.

Långa rummet blir en inramad plats framför växthuset. Inramningen består av avenbokhäck ca. 2,5 meter höga. Platsen ska kunna användas för sittplats/matplats och bör kunna erbjuda ett gott klimat för att odla några ömtåliga träd som t.ex. magnolia eller valnöt.

Kommentarer till kravlista önskemål

Tidigare i detta dokument redovisades en kravlista innehållande önskemål och krav på en ny trädgård. Nedan följer kommentarer till hur krav och önskemål uppfylls av den nya planen.

Krav/önskemål	Kommentar
Bra ytor för bollspel	Bollspel kommer att fungera i Uterummet eftersom träd tagits ner.
Väl avgränsade rum	Två nya trädgårdsrum med mycket bra avgränsning kommer att skapas i Uterummet och Långa rummet.
En permanent matplats	Matplats kan med fördel placeras i Uterummet och/eller Långa Rummet
Insynsskydd mot grannar	Två nya trädgårdsrum med mycket bra insynsskydd skapas i Uterummet och Långa rummet.
Förvaringsyta för trädgårdsredskap	Plats kommer att göras i garaget för trädgårdsredskap.
Besvärlig gräsklippning p.g.a. uppstyckade ytor	Gräsklippningen blir lättare eftersom mer hela ytor skapas. Hassellunden ska inte klippas regelbundet.

Krav/önskemål	Kommentar
Fler sittplatser att välja mellan	En ny sittplats placeras intill garagets södra vägg. Förhoppningen är att hela trädgården ska bli mer trivsamt och avkopplande.
En liten damm/bäck	En damm har planerats bakom garaget.
Kunna förlänga säsongen/användandet av trädgården. T.ex. använda växthuset som vinterträdgård.	Växthuset tillsammans med Långa rummet bildar en enhet som kan vara lämplig att använda vintertid
Odla några ovanliga växter som t.ex. magnolia och valnöt	Långa rummet, Uterummet och Rosengången har alla skyddat läge och där skulle känsliga växter kunna trivas.
En liten hönsgrädd med 5-10 höns.	Någon hönsgrädd är inte inritad i den nya planen men kanske kan plats hittas i t.ex. Långa rummet.

Material i den nya trädgårdsplanen

Den nya planritningen specificerar inte material i detalj vare sig vad det gäller växtmaterialet eller t.ex. hårda material. Träd, buskar, häckar etc. som är viktiga för trädgårdens bestående struktur har däremot angetts.

I växthuset och i det inhägnade området framför växthuset kommer känsliga växter provas. Orangeriväxter och känsliga träd som t.ex. valnöt, persika och mullbär finns i åtanke för denna del av trädgården. Växthuset kommer i huvudsak att användas som uterum och växtmaterialet ska i huvudsak väljas för prydnadsvärdet. Två vinrankor i växthuset behålls och spaljeras upp med hänsyn till insynsskydd och sittplatsens placering. I dagsläget finns ganska få perenner i trädgården. De perenner som ska bevaras kan med fördel flyttas så att de passar in i den nya planen. Hänsyn måste då tas till ståndorten. Se separat kapitel *Ståndort* tidigare i detta dokument. Nya perenner väljs så att de harmonierar med respektive rums karaktär.

Kommande åtgärder

Den nya planen kommer att genomföras stegvis. Jag räknar med att häckarna behöver 3-5 år på sig att ge den önskade effekten.

Även om anläggningsarbete pågår är det viktigt att trädgården är tillgänglig.

De arbetssteg som ska göras är bl.a. följande.

Framsida

- Behålla och förstärka nuvarande uttryck
- Beskrining av äppleträd
- Höja ligusterhäcken till ca 1,25 m.
- Få in något mer vintergrönt.

Baksida med uteplats

- Plantera häck mellan baksida och södersida.
- Ta ner plommonträd
- Färdigställa dammbygge.
- Sänka altanen till nivå med gräsmattan.

Södersida med växthus

- Plantera avenbokhäck framför växthus
- Ta ner träd och plantera buskar för hassellunden.

Förbättring av ståndort till perenner

Trädgården har inte mycket perenner i dagsläget. De perenner som fanns när jag övertog huset finns kvar medan många av de som jag planterat har dött ut. Min tolkning är att perennerna haft det för blött vintertid och inte klarat övervintringen, de underjordiska delarna har ruttnat på grund av vatten och dålig syresättning.

Ett bättre resultat hade uppnåtts genom att välja bättre anpassade arter eller förbättra förhållandena på ståndorten.

Det finns många åtgärder som kan vidtas för att förbättra ståndorten om denna är för fuktig och därigenom förbättra möjligheterna för övervintring:

- Plantera upphöjt eller i sluttningar.
- Plantera i grov singel/kross eller annat grovt substrat.
- Vintertäckning som leder bort regnvatten.
- Blanda perenner med buskar. Detta ökar dräneringen i marken och minskar vatteninnehållet.

Gestaltning av dammanläggning

I den nya planritningen har jag ritat in en damm i Uterummet. Dammen kan bli ett blickfång året om både när man vistas utomhus och när man tittar ut genom köksfönstret.

Fotomontage dammanläggning

Dammen placeras bakom garaget där ytan röjs och städas upp. Ytan inramas av garaget på en sida och tomtgränsen på två sidor vilket gör platsen till ett väl avgränsat trädgårdsrum. Den fjärde och sista sidan är vänd mot övriga trädgården.

Förutom en damm görs plats för en sittplats och en liten bäck/vattenfall. Växterna runt dammen består av barr- och städsegrönt. Se bilden *Plan dammanläggning* nedan.

I den nya planritningen tas det två stora plommonträd på trädgårdens baksida vilket kommer att göra att platsen blir betydligt ljusare. En damm bör placeras så att den är solbelyst 4-6 timmar per dag⁵. Allt för mycket sol kan göra att alger utvecklas lättare. Näckros behöver 6 timmar sol per dag för att blomma. Dammen bör ej placeras rakt under större träd med hänsyn till nedfallande löv/skräp.

Helge Lundström är en föregångare inom svensk vattenkonst och han gjuter sina dammar i betong. Enligt Lundström är en rund eller svagt oval damm att föredra⁶. Även när man bygger en damm med gummiduk är enkla former att föredra eftersom det då blir färre veck på dammduken.

Jag väljer att göra en rund damm med en diameter på ca 3 m. Ett tydligt och enkelt formspråk som kan göras mer organiskt genom att växter och stenar av olika storlek placeras och runt

⁵ Engstrand, Kerstin (2005), Trädgårdens vatten, Stockholm, Bokförlaget Prisma, s.13. Om dammars placering i förhållande till sol och skugga.

⁶ Lundström, Helge (2000), Sten, vatten, växter, Stockholm, Natur & Kultur/LT.

dammkanten. Dammen ska ligga fritt så att man kan gå runt den. Om dammen placeras i ett fritt läge görs skötseln enklare och vattnet kan betraktas från alla vinklar.

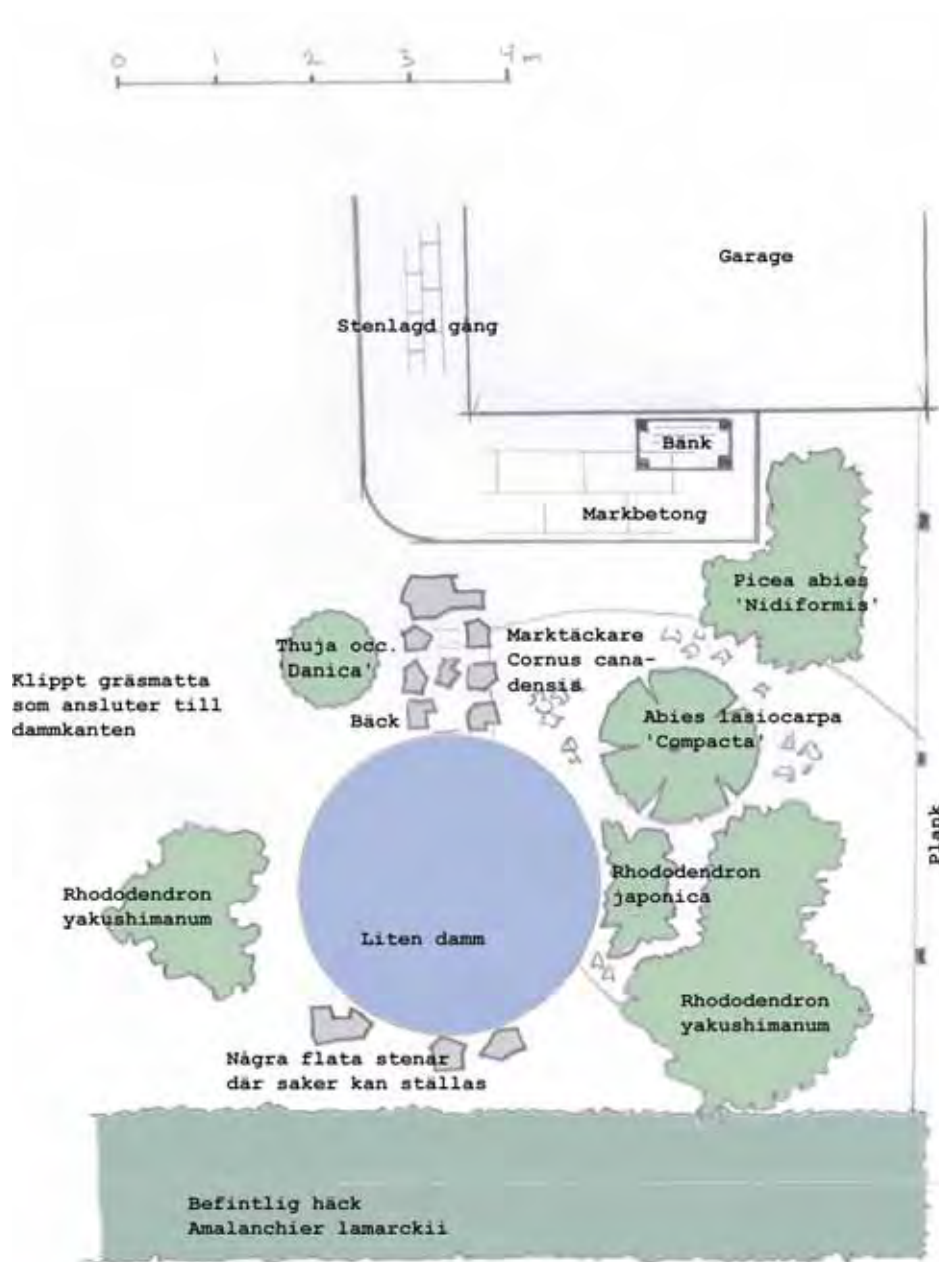

Inspiration för dammanläggning, rund vattenspegel⁷

Dammkanten består av gräsmatta/marktäckare som täcker dammduken samt stenar. Vattenytan förtydligas med lite större kantiga stenar med struktur runt dammen. Stenarna ska hellre vara kantiga än runda. Kantiga stenar med struktur och tydliga linjer ger en bättre bild mellan vatten växter sten⁸. En större sten kan skapa en vägg eller fond mot vattenytan.

⁷ Engstrand, Kerstin (2005), Trädgårdens vatten, Stockholm, Bokförlaget Prisma, s. 46-47. Bild ur boken. Enligt författaren är en rund damm tidlös och uppfattas alltid modern.

⁸ Sveriges television, Söderläge 2006-09-27, reportage från konstnären Helge Lundströms trädgård, intervju med dottern Emma Karp-Lundström

Plan dammanläggning

Anläggning av damm

Under examensarbetet har jag påbörjat anläggningen av dammen och bäcken. När träd och buskar tas ner och de första spadtagen har tagits ser man platsens verkliga kvalitet. Små nivåskillnader kommer fram och ljuset faller på ett nytt sätt. Det är nu man upp täcker om jorden är full av sten eller kanske berg.

Även om det är fullt möjligt att bygga en damm på några vecka så är anläggning av dammen i mitt fall en process som sträcker sig över längre tid än de 10 veckor som finns för examensarbetet. Det har varit lärorikt att gräva och modellera dammen och bäcken parallellt med gestaltungsarbetet. På så vis har jag blivit tvungen att fundera över praktiska detaljer som hur stor gummiduk som kommer att krävas och hur stor vattenvolym som den färdiga dammen kommer att rymma.

Jag har dokumenterat dammbygget i dagbok, se nedan. Mina erfarenheter av praktisk dammanläggning så här långt kan sammanfattas i följande råd.

- Gräv först och se hur det blir. Använd materialet som grävs bort till att modellera runt dammen.
- Gör enkla former.
- En damm kan göras hur liten eller hur stor som helst.
- Säkerhet. Sidorna måste göras så att små barn kan ta sig upp om de ramlar i.
- Låt projektet vila efter grävningen. Låt jorden sjunka ihop och se vad som händer vid kraftigt regn. Gör den slutgiltiga justeringen innan dammduken läggs på.
- Köp inget material förrän grävningen är klar.

Dagbok dammbygge

Måndag 4/9

Har gått igenom skräphörnan bakom garaget. Behöver flytta komposten och röja buskage för att se ytan bättre. Kontakta grannarna innan jag tar ner buskar. Tid: 3 tim

Plats för damm

Skräp som måste flytta/kastas

Tisdag 5/9

Glesat ut trädkrona på plommonträdet, utökat komposten på annat ställe i trädgården för att kunna flytta skräp dit. Flyttat plattor. Tid: 5 timmar

Onsdag 6/9

Byggt klart kompost. Rensat kirskål. Tid:2 tim.

Kompostens nya placering

Torsdag 7/9

Tagit bort en syren. Flyttat plattor. Tid: 5 tim

Fundering: Jag har eluttag lättillgänglig från garaget kan alltså driva pump, belysning om jag så behövs.

Fredag 8/9

Skissat och modellerat damm och bäck. Kört bort stenplattor. Tagit bort häckplantor. Tid: 5 tim

Platsen börjar bli uppröjd, nivåer kontrolleras med brädor

Lördag 9/9

Kört bort betongplattor. Kört bort kompostjord från platsen. Tid: 5 timmar.

Måndag 11/9

Har sökt info på nätet samt letat efter litteratur om dammar och bäckar.

Tips: Luta varje nivå något bakåt i bäcken så att det bildas pooler och så att sten inte spolats bort.

Besökt Granngården för att titta dammduk och pumpar och tillbehör. En lämplig pump finns till höstpris för endast 900:- .

Tisdag 12/9

Flyttat kompost och påbörjat grävning. Tid 2 tim

Torsdag 14/9

Besök Växtia. Fick rådet att gräva innan jag köper några grejer, dammen behöver ej vara så stor som litteraturen ofta föreslår..

Tisdag 19/9

Ritarbete. Tid: 2 timmar

Onsdag 20/9

Letat sten till bäck/vattenfall vid ett grustag. Tid: 2 timmar.

Torsdag 21/9

Vidtalat grannar att ta ner buskar och kanske bygga plank.

Grävt hål till dammen Tid: 4 tim

Måndag 25/9

Finjusterat kanter, vägt av med vattenpass. Mätt dammduksåtgång 4,5 ' 4.5 meter behövs.

Modellerat en bäck med hjälp av stenar. Tid: 2 tim.

Dammybygget 2006-09-27. Hålet är ca 80 cm djupt i mitten.

Torsdag 5/10

Gropen har delvis fyllts med vatten efter kraftigt regn. Måste vänta med dammduk tills vattnet sjunkit undan. Bra att jorden får sätta sig innan dammduken kommer på plats.

Söndag 15/10

Besökte den nerlagda Hörnebo skiffergruva i 4 mil norr om Växjö. Har hittat ett bra material att lägga i bäckfåran. Skifferbitar ca 1 cm tjocka i massa olika storlekar. Kan hämtas gratid från avfallshögarna vid gruvan.

Reflektion

När jag valde att utveckla min egen trädgård tänkte jag att det kanske var en för självklar och enkel uppgift för ett examensarbete. Mitt arbete har visat att så inte var fallet. Arbetet har tagit många vändningar och resultatet blev inte alls vad jag hade förväntat mig. Dammen har inte blivit färdigbyggd. Jag har istället lagt mer tid på analys av nuläge och framtagning av den nya planen. Arbetet har varit roligt och intressant och jag har bl.a. lärt mig följande:

- Att designa en trädgård i praktiken.
- Att se brister och möjligheter i en äldre trädgård.
- Genom att studera historien förstå varför det moderna huset har behållit en oplanerad trädgård med lantlig stil.
- Varje ändring i en trädgård bör göras med en helhetssyn.
- Nya planen är grunden till fortsatt arbete.

Jag har genom en grundlig studie av nuläget och våra behov och önskemål kommit fram till att trädgården i dagsläget inte alls är optimal.

Mina först tankar kring en ny trädgård gick ofta mot en naturinspirerad vildvuxen och ganska ostrukturerad trädgård. Dessa tankar har till stor del övergivits och den nya trädgårdsplanen har istället fått en ganska fast inramning och struktur.

En studie av fastighetens historia som sträcker sig från 20-talet då huset låg på landet till 70-tal då huset blev en del av staden har gett mig nya infallsvinklar kring varför trädgården ser ut som den gör och hur den skulle kunna se ut istället.

Genom mitt arbete har jag lagt grunden till att ge min nuvarande lantliga trädgård ett modernare uttryck.

Källförteckning

Tryckta källor och litteratur

- Molin, Ulla (2000), Leva med trädgård, Helsingborg, Cikada bokförlag.
- Sørensen, C. TH. (1984), 36 haveplaner: Utypiske haver till ett typehus, Köbenhavn, Ejlers' förlag.
- Engstrand, Kerstin (2005), Trädgårdens vatten, Stockholm, Bokförlaget Prisma.
- Lundström, Helge (2000), Sten, vatten, växter, Stockholm, Natur & Kultur/LT.

WWW

- SCB Webbplats, Tidsanvändningsundersökning 2001/2001
- Flygfoto från www.hitta.se.

Platsreferenser

- Sissinghurst Castle Garden, Kent, England (<http://www.nationaltrust.org.uk/>)
- Hidcote Manor Garden, Gloucestershire, England (<http://www.nationaltrust.org.uk/>)

TV-program

- Sveriges television, Söderläge 2006-09-27

Bilaga 2 Ny planritning

